KIBRIS'TA OSMANLI DÖNEMİ'NDEN GÜNÜMÜZE TÜRK MİMARİSİ ESERLERİ

Yrd. Doç. Dr. Zihni TURKAN

Yakın Doğu Üniversitesi, Kıbrıs

zturkan@analiz.net

ÖZ

Kıbrıs'taki Osmanlı Dönemi (1571-1878), *dini*, *sivil* ve *askeri* yapılarla çeşitlilik gösteren Türk Mimarisi eserlerini adaya kazandırmış ve günümüzdeki tarihi dokunun oluşumuna büyük katkı yapıp damgasını vurmuştur. En çok dini yapılardan camilerin örneklediği eserler, Anadolu'daki eş zamanlı mimari eserlerle benzerlik göstermektedir. Hepsisi de yerel malzeme kesme taştan inşa edilmiş, kerpiç ile ahşap da çok kullanılan diğer doğal malzemeler olmuştur. Camiler ile Evler kendi özel işlevleri ile günümüze kadar yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Korumada yeterli bir başarı sağlanmamakla birlikte, zaman zaman gerçekleştirilen bakım, onarım ve restorasyonlarla Türk Mimarisi'nin Kıbrıs'taki izleri, geleceğe taşınmak üzere işlevli veya işlevsiz olarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Anahtar kelimeler: *Kıbrıs, Osmanlı, Cami, Tekke, Han*

TURKISH ARCHITECTURAL WORKS IN CYPRUS, FROM THE OTTOMAN PERIOD TO PRESENT

ABSTRACT

The Ottoman Period in Cyprus (1571-1878) brought the island Turkish Architectural works in a variety of constructions such as *religious*, *civilian*, and *military*, and greatly contributed to the development of present day historical texture by leaving its mark. Mosques, being the major religious buildings, show resemblance with their contemporary architectural works in Anatolia. They were all constructed with local, hewn stone; mud-brick and timber were also widely used natural materials. Mosques and houses have survived to the present with their special functions. Although a satisfactory success has not been achieved in preservation, the traces of Turkish Architecture in Cyprus still survive with occasional maintenance, repairing, and restorations, to carry them to the future, whether they survive functioning or nonfunctioning.

Keywords: *Cyprus, Ottoman, Mosque, Lodge, Khan*

GİRİŞ

Kıbrıs'ın çok zengin tarihi geçmişindeki Bizans (395-1191), Lüzinyan (1191-1489), Venedik (1489-1570), Osmanlı (1571-1878), İngiliz (1878-1960) ve Cumhuriyet (1960-1963) Dönemleri'ne ait farklı tarzlardaki mimari eserler, adanın bir kültürler mozayığı halinde günümüze ulaşmasını sağlarken, birçok yerleşim alanını da açık hava müzesine dönüştürmüştür. Adanın yerleşimlerdeki günümüz tarihi dokularında önemli bir yere sahip olan Osmanlı Dönemi (1571-1878) eserleri ise (Dini, Sivil ve Askeri yapılar) Türk Mimarisi'nin örnekleri olarak yaşamlarını sürdürmekte ve özgün işlevleri ile de mekânsal hizmet vermektedirler. *Camiler*, *Tekkeler* ve *Türbeler*, *Hanlar*, *Hamamlar*, *Çeşmeler*, *Su Kemerleri*, *Kaleler* ve *Evlerden* oluşan Türk Mimarisi Eserleri, Kıbrıs'ın Mağusa, Larnaka, Limasol, Girne ve Baf kazalarının tümünde görülmekle birlikte büyük çoğunluğu, adanın her tarihi döneminde olduğu gibi Osmanlı Dönemi'nde de idari merkez olan Lefkoşa'da yer almaktadır. Günümüzde Lefkoşa tarihi kent dokusuna damgasını vurmuş olan Osmanlı Dönemi mimari eserlerinden özellikle dini yapılar, halen özgün fonksiyonları ile işlevlerini sürdürmektedirler.

Günümüzde, genellikle devletin mali katkılarıyla restore edilerek işlevlendirilen yapılarla tarihi doku yaşatılmaya çalışılmaktadır. Özel mülk statüsündeki birçok yapı ise yeteri kadar korunamamakta, böylece kültür varlıklarımız zamanla yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır.

KIBRIS'TA OSMANLI DÖNEMİ ESERLERİ

Kıbrıs'ın 1571 yılında Osmanlılar'ın idaresine girmesi ile birlikte öncelikle dini ihtiyaçları acil olarak karşılamak üzere bazı kilise ve katedrallere; *minare*, *mihrab*, *minber*, *kadınlar mahfeli* gibi İslâm gerekleri olan eklemeler yapılarak camiye çevrilmiş ve ibadete açılmıştır (Anonim 1982: vi), (Aslanapa 1975: 5). Günümüzde halen işlevlerini sürdürmekte olan Lefkoşa ve Mağusa'nın en büyük camileri olan *Ayasofya Camii* (St. Sophia Katedrali - XIII. y.y.) ile *Lala Mustafa Paşa Camii* (St. Nicolas Katedrali - XIII. y.y.)'nin de aralarında bulunduğu, Lefkoşa'da *Haydar Paşa Camii* (St. Catherine Kilisesi), *Ömerge Camii* (St. Augustin Kilisesi), *Araplar Camii* (Stavro Misiriku Şapeli), Mağusa'da *Sinan Paşa-Buğday Camisi* (St. Peter ve St. Paul Kilisesi), *Mustafa Paşa Camii* (Stavros Kilisesi), Larnaka'da *Eski Cami* (Lâtin Kilisesi), *Tuzla Camisi* (Venedik yapısı) ve Baf'ta *Cami-i Kebir* (Bizans Kilisesi) en önemli örneklerdir. Daha sonra yerli ustalara ilâveten Anadolu'dan getirilen ustalarla, taş malzeme kullanılarak Türk Mimarisi tarzında yapılar inşa edilmiştir (Anonim 1982: vi), (Atun 1999: 350). *Dini* (camiler, tekkeler ve türbeler), *Sivil* (hanlar, hamamlar, çeşmeler, su kemerleri, kütüphane, evler) ve *Askeri* (kaleler) olmak üzere üç grupta toplanan yapılardan, ilk olarak Lefkoşa'da, Kıbrıs'ın ilk Beylerbeyi Muzaffer Paşa tarafından *Büyük Han* (1572) yaptırılmıştır (Gürkan 2006: 159), (Öney 1971: 275).

Dini Yapılar:

Camiler; Klâsik Osmanlı Mimarisi tarzında kubbeli ile enine ve bazen de boyuna uzanan dikdörtgen planlı olmak üzere iki farklı tipte görülmektedir. Kesme taş malzeme ile inşa edilmiş camiler, genellikle tek minarelidirler.

Lefkoşa'da *Arabahmet Camii* (XVII. Y.Y.) (Res. 1), Lapta'da *Lapta Aşağı Camisi* (1870), Larnaka'da *Hala Sultan Tekkesi Camisi* (1816) (Res. 2) ile *Zuhuri Tekke Camisi* (1860) kubbeli camilere az sayıdaki örneklerdir.

Genellikle XIX. y.y.'dan itibaren görülmeye başlanmış ve giderek yaygınlaşmış olan dikdörtgen planlı cami tipi, karşılıklı iki uzun duvarı belirli aralıklarla üstte kemerlerle bağlanmış ve ahşap strüktürlü eğimli çatı (beşik çatı) ile örtülmüştür. Bu tarzdaki camilere, Lefkoşa'da; *Bayraktar Camii* (Res. 3) (1820-21), *Sarayönü Camii* (Res. 4) (1820-24), *İplik Pazarı Camii* (Kıbrıs Muhasılı Hacı Ahmet Ağa Camisi) (1826), *Turunçlu Camii* (1824-25), *Tahtakale Camii* (1827), *Dükkânlarönü Camii* (1816), *Dali Camisi* (Ziya Paşa Camisi - 1839), Lefke'de; *Lefke Aşağı Cami* (Mahkeme Camisi - 1814), *Piri Paşa Camii* (Minareli Cami - 1818), Girne'de; *Ağa Cafer Paşa Camii* (1590), Lapta'da; *Seyit Mehmet Ağa Camii* (Lapta Yukarı Camisi - XVII. Y.Y.), Ozanköyde *Kazaşana Camisi* (Hüseyin bin İsmail Ağa Camii - 1680), Mehmetçik'te *Galatya Camisi* (1860), Larnaka'da; *Cami-i Kebir* (Ulu Cami - 1837), Limasol'da; *Cami-i Kebir* (Büyük Cami - 1830), *Cami-i Cedit* (Köprülü İbrahim Ağa Camisi - 1825), *Arnavut Camisi* (XIX. Y.Y.), tipik örnekler olarak gösterilebilmektedir. Lefkoşa'daki *İplik Pazarı Camisi* minaresinin taştan örülerek inşa edilmiş külâhı, Kıbrıs'taki nadir örneklerdendir.

Resim 1. Arabahmet Camii

Camii

(Photo. 1. Arabahmet Mosque)

Mosque)

Resim 2. Hala Sultan Tekkesi

(Photo. 2. Hala Sultan Tekke

Resim 3. Bayraktar Camii (Photo. 3. Bayraktar Mosque)

Resim 4. Sarayönü Camii (Photo.4.

Sarayönü Mosque)

Tekkeler ve Türbeler, eskiden tarikat adamlarının toplanıp zikir, ibadet yaptıkları ve birçoğunun sürekli ikamet ettikleri mekânlar olarak, Kıbrıs'ta da Osmanlı Dönemi'nde Müslümanlığı yaymak amacı ile (Hasol 1993: 441), (Bağışkan 2005: 10) inşa edilmişlerdir. Genellikle taş malzeme ile inşa edilmiş, türbe, mescit ve yardımcı odalardan oluşan Kıbrıs'taki Tekkeler, Lefkoşa'da; *Mevlevi* (XVII. Y.Y.) (Res. 5), *Aziziye* (XVII. Y.Y.), *Yediler* (XVIII. Y.Y.), *Kırklar* (1816) (Res. 6), Mağusa'da; *Kutup Osman* (1824), Larnaka'da; *Hala Sultan* (1760 / 1797), *Zuhuri* (XIX. Y.Y.), Girne'de; *Hız. Ömer* (XVIII. Y.Y.) ve Baf'ta; *Hasan Ağa* (XIX. Y.Y.) Tekkeleri ile örneklenmektedirler. Lefkoşa'daki *Mevlevi Tekkesi*, 1963 yılından itibaren Etnoğrafya Müzesi olarak kullanılmakta, diğerleri ise dini ibadet amaçlı ziyarete açık tutulmaktadır.

Resim 5. Mevlevi Tekkesi (Photo. 5. Mevlevi Tekke) Lodge)

Resim 6. Kırklar Tekkesi (Photo. 6. Kırklar Lodge)

Sivil Yapılar:

Hanlar; Osmanlıların Kıbrıs'taki ilk mimari eserlerinden olup, Kıbrıs'a gelen yabancıların ve alış-veriş için kente gelen köylülerin konaklayıp ihtiyaçlarını gidermek üzere Anadolu'daki şehir içi ticaret hanlarının benzeri olarak inşa edilmişlerdir (Anonim 1982: vii), (Turkan 2007: 30). Osmanlı Dönemi'ndeki çeşitli büyüklüklerde birçok handan günümüze yalnızca başkent Lefkoşa'da suriçinde yer alan *Büyük Han* ile *Kumarcılar Hanı* gelebilmiştir.

Kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olan hanlar, iki katlıdır ve üzeri açık iç avlu etrafındaki revaklara açılan odalardan oluşmuş plana sahiptirler. Alt katlardaki mekânlar depo , revaklar ile avlu ise hayvanların barındığı yerler olurken, üst katlar da konaklama amaçlı kullanılmıştır. *Büyük Han*'ın avlusunun ortasında, alt katı şadırvan olan iki katlı köşk mescit bulunmaktadır.

Restorasyonu tamamlanmış olan *Büyük Han* (1572) (Res. 7), halen kültür ve sanat merkezi işlevleriyle Lefkoşa'ya gelen turistlerin mutlak uğrak yeri olarak yaşamını sürdürmektedir. Özel mülk olan *Kumarcılar Hanı*'nda (XVII. Y.Y.) (Res. 8) ise işlevlendirilmek üzere başlatılan ve bir süre durdurulan restorasyon çalışmaları, tamamlanmak üzeredir.

Resim 7. Büyük Han (Photo. 7. Great Inn) Kumarcılar Inn)

Resim 8. Kumarcılar Hanı (Photo. 8. Kumarcılar Inn)

Hamamlar; Kıbrıs'taki Osmanlı Dönemi Türk Mimarisi Eserleri arasında, camilerden sonra en çok rastlanan eserlerdir. Kıbrıs'ın Osmanlı idaresine girmesi ile birlikte hemen halkın kullanımına yönelik olarak başlatılan yapı faaliyeti, hamam yapılarıdır. Kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre, Kıbrıs'ta ilk olarak 1573 yılında bir hamamın açılmasına izin verilmiştir (Bağışkan 2005: 326). Hamamlar üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar; kare veya dikdörtgen planlı *Soyunmalık*, dikdörtgen planlı üzeri kubbe veya tonozla örtülü bir *Orta mekân* (Ilıklık) ve üzerleri tonozla örtülü dört eyvanla, köşelerdeki kubbeli dört halvetten ibaret *Sıcaklık* bölümleridir (Anonim 1982: vi).

Lefkoşa'da *Büyük Hamam* (XVI. Y.Y.) (Res. 9a, 9b), *Ömerge Hamamı* (XVI. Y.Y.) (Res. 10), Mağusa'da *Cafer Paşa Hamamı* (1601), *Kızıl Hamam*, *Keltikli Hamam*, Limasol'da *Hamam-ı Cedid* (XIX. Y.Y.), Baf'ta *Mehmet Bey Ebubekir Hamamı* (1592) Kıbrıs'taki hamamlara önde gelen örneklerdir. İnşa edildiği tarihten itibaren günümüze kadar fonksiyonunu devam ettiren *Büyük*

Hamam'ın restorasyonu, Avrupa Birliği kaynaklı finansman ile 2010 yılında tamamlanmış ve yeniden işlevlendirilmiştir.

Resim 9a. Büyük Hamam (Photo. 9a. Great Hamam)

Resim 9b. Büyük Hamam (Photo. 9b. Great Hamam)

Resim 10. Ömerge Hamamı (Photo.10. Ömerge Hamam)

Çeşmeler; Osmanlı Dönemi'nde, halkın su ihtiyacını karşılamak üzere kentlerde sokak ve meydanlarda önemli bir su mimarisi ögesi olmuştur. Çeşmelerin büyük çoğunluğu, hayır işlemek amacıyla zengin kişiler tarafından yaptırılmıştır. Kesme taştan inşa edilmiş Osmanlı çeşmeleri, cephelerindeki kemer nişleri ve Osmanlıca yazılmış yazıtları ile dikkat çekmektedir. Kemer nişleri, çoğunlukla sivri kemerli olup içlerinde musluklar yer almaktadır. Çeşme yapıları, üst kısımlarındaki dışa taşan silme ile sonlanmaktadır. Günümüzde çeşmelerin hemen hemen tamamı işlevlerini yitirmişlerdir (Hikmetağalar 1996: 235), (Turkan 2008: 21).

Lefkoşa'da; Atatürk (Sarayönü) Meydanı'nda *Sarayönü Meydanı Çeşmesi* (XVII Y.Y.) (Res. 11), *Küçük Medrese Ali Ruhi Çeşmesi* (1827) (Res. 12), *Kuru Çeşme* (1828), *Laleli Cami Çeşmesi* (1828), *Selimiye Camisi Çeşmesi* (XVIII. Y.Y.), *Mevlevi Tekke Sokağı* (Müftü Berberzade Hacı Mustafa) *Çeşmesi* (1893), Girne'de *Esseyit Emin Efendi Çeşmesi* (1834), *Hasan Kavizade Hüseyin Efendi Çeşmesi* (1822) (Res. 13), Mağusa'da *Cafer Paşa Çeşmesi* (1597) (Res. 14), Larnaka'da *Cami-i Kebir (Ulu Cami) Elhaç Ebubekir Paşa Vakfı Çeşmesi* (1748), Limasol'da *Hacı Hasan Çeşmesi* (1604), Arnavut Camisi *Kubbeli Çeşme* (1878), Baf'ta *Aşağı Baf Osmanlı Çeşmesi* (XIX. Y.Y.) günümüze ulaşan belli başlı örneklerdir.

Resim 11. Sarayönü Meydanı Çeşmesi
(Photo. 11. Sarayönü Square Fountain)

Resim 12. Küçük Medrese Ali Ruhi
(Photo.12. Küçük Medrese Ali Ruhi)

Resim 13. Hasan Kavizade Hüseyin Efendi Çeşmesi
(Photo. 13. Hasan Kavizade Hüseyin Efendi Fountain)

Resim 14. Cafer Paşa Çeşmesi
(Photo. 14. Cafer Pasha Fountain)

Su Kemerleri; tatlı su kaynaklarından yerleşim alanlarına su taşımak üzere özellikle de yazları sıcak ve kurak Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü Kıbrıs'ta önemli olmuştur. Adada M.Ö.'ki yıllardan itibaren su kemerleri olduğu bilinmekte ve Osmanlı Dönemi'nde de öncelikle Lefkoşa kentindeki halkın su ihtiyacı için su kemerleri inşaatına 25800 akçe harcandığı kaynaklarda belirtilmektedir (Bağışkan 2005: 393), (Aslanapa 1975: 35). Günümüze kadar gelen kalıntılarıyla; Lefkoşa'da *Arabahmet Paşa Su Kemerleri* (1584-1587) ile *Silihtar Su Kemerleri* (1796-1797), Mağusa'da *Cafer Paşa Su Kemerleri* (1594), *Lefke Su Kemerleri* (1690), *Lapta Su Kemerleri*, Baf Sancak Beyi *Mehmet Bey Ebubekir Su Kemerleri* (1592), Larnaka *Bekirpaşa Su Kemerleri* (1747-1750) (Res. 15) ve Orunta köyünde *Arif Paşa Su Kemerleri*, Osmanlı Dönemi'ne ait eserlerdir.

Resim 15. Larnaka Bekirpaşa Su Kemerleri
(Photo. 15. Larnaka Bekirpasha Water Arches)

Kütüphane; günümüzde yalnızca bir örnek olarak Lefkoşa’da yer almaktadır. *II. Sultan Mahmut Kütüphanesi* ismi ile Selimiye Camisi’nin doğu tarafında bulunan II. Sultan Mahmut döneminde (1808-1839) Kıbrıs Valisi Ali Ruhi Efendi tarafından 1828 yılında yaptırılmıştır (Hikmetağalar 1996: 93), (Gürkan 2006: 125). XIX. Y.Y. Klâsik Osmanlı mimari özelliklerini yansıtan kütüphane, kesme taştan inşa edilmiştir. Kare planlı ve tek kubbe örtülü olan binanın doğu yönünde iki küçük kubbeli revak bulunmaktadır. İç süslemelerinde *Barok* etkisi görülen kütüphane, halen müze hizmeti vermektedir (Res. 16).

Resim 16. II. Sultan Mahmut Kütüphanesi (Photo. 16. II. Sultan Mahmut Library)

Evler; sokağa taşan cumbaları, kiremit kaplı çatılarının geniş saçakları ve avluları ile tipik Geleneksel Türk Evi karakterinde, özellikle de başkent Lefkoşa’nın tarihi dokusunda çok önemli bir yere sahiptirler (Turkan 2010: 279,280), (Dağlı 1999: 60). Farklı büyüklüklerde, bitişik nizam yerleşim düzeninde dar sokaklar boyunca yan yana dizilen evler, Osmanlı Dönemi tarihi mahalle dokularını oluşturmaktadırlar. Önceleri dış sofalı, XIX. Yüzyılın sonlarından itibaren de iç sofalı (karnıyarık) plan tipinde inşa edilen evler, genellikle iki katlıdırlar. Alt katlar çoğunlukla, mutfak, depo, işlik gibi servis mekânlarından, üst katlar ise ikamet amaçlı odalardan ibarettir. Odaların kullanımı, çok amaçlıdır ve ortak mekân olan sofaya açılmaktadırlar. Misafir odası olarak kullanılan Başoda, misafire verilen öneme atfen, konumu, döşemesi, tavanı, tefrişi ve süslemeleriyle evin en görkemli odası olarak tasarlanmıştır. Dış sofalı evlerde sofa, ya sivri kemerli ya da taş sütunlu revaklarla avluya açılmakta, ev halkının iç ve dış mekân yaşamlarını buluşturmaktadır. Yalın cephe anlayışıyla tasarlanan evler, yığma yapılm sistemi kullanılarak; taş, ahşap ve kerpiç yapı malzemesi ile inşa edilmişlerdir. Örtü sistemi, ahşap strüktürlü eğimli çatıdır. Avlularda, çeşitli meyva ve hurma ağaçları yanı sıra kuyu, su haznesi ve çeşme gibi su mimarisi öğeleri yer almaktadır (Gürkan 2006: 107), (Turkan 2008: 125), (Dağlı 1999: 61), (Res. 17, 18). Bir kısmı devlet eliyle veya çeşitli mali kaynaklarla Eski Eserler ve Müzeler Dairesi tarafından restore edilip; müze, kültür ve sanat merkezi gibi işlevlerle yaşam kazandırılmış evlerin, eski eser olarak tescil edilmiş olmalarına rağmen, özel mülk olmaları nedeniyle kötü kullanım, yıpranma ve bakımsızlık gibi faktörler neticesinde zamanla yok olma tehdidi altında bulunmaktadır. *Derviş Paşa Konağı* (1807), *Saçaklı Ev* (1860), *Kadı Menteşoğlu Konağı* (1821), *Lüzinyan Evi (Osmanlı Konağı)* (XIX: Y.Y.), Lefkoşa’da restore edilmiş önemli Geleneksel Türk Evi örnekleridir.

Resim 17. Lefkoşa'da Türk Evleri
(Photo. 17. Nicosia Turkish Houses)

Resim 18. Lefkoşa'da Türk Evleri
(Photo. 18. Nicosia Turkish Houses)

Askeri Yapılar:

Kaleler; Osmanlıların adada savunma amaçlı olarak inşa ettikleri Askeri Yapılar türünden, Larnaka ve Baf kasabalarında bulunmaktadır. *Larnaka Kalesi*, deniz sahilinde 1605-1606 yıllarında I. Sultan Ahmet'in lalası Kıbrıs Beylerbeyi Ferhat Paşa tarafından yaptırılmış, 1625 yılında da Rumeli Beylerbeyi Mehmet Paşa zamanında yeniden elden geçirilmiştir. Eski bir kalenin kalıntıları üzerine kesme taştan inşa edilmiş olan kale, kare planlıdır (Anonim 1982: 35), (Aslanapa 1975: 30), (Bağışkan 2005: 387), (Res. 19). *Baf Kalesi* (Akça Kale), Aşağı Baf'ta deniz sahilinde yer almaktadır. XIII. Yüzyıla ait bir Lüzinyan kalesinin yıkıntıları üzerine, Kıbrıs'ın 13. Beylerbeyi Ahmet Paşa tarafından 1592 yılında yaptırılmıştır (Anonim 1982: 35), (Aslanapa 1975: 40), (Bağışkan 2005: 391), (Res. 20). Kesme taştan inşa edilmiş kale, dikdörtgen planlıdır. Kalenin çevresi deniz olduğundan kapısına, deniz içerisine yapılan bir rampa ile ulaşılmaktadır. Kapının iki yanında görülen kanallar, kalenin orijinalinde iner kalkar köprüye sahip olduğu, rampanın sonradan yapıldığı anlaşılmaktadır.

Resim 19. Larnaka Kalesi (Photo. 19. Larnaca Castle)

Resim 20. Baf Kalesi (Photo. 20. Paphos Castle)

Castle)

SONUÇ

Kıbrıs'ın geneline yayılmış olmakla birlikte büyük çoğunluğu başkent Lefkoşa'da görülen ve kent merkezindeki tarihi dokuda yer alan Türk Mimarisi Eserleri, adadaki üçyüz yılı aşkın Osmanlı Dönemi'nin simgeleri olarak tarihi mozayığın önemli ve etkili bir parçasını oluşturmaktadırlar. Günümüze sayılı birkaç örneği ulaşabilen türdeki eserler yanı sıra birçok örneğini gördüğümüz Dini Yapılardan Camiler ile Sivil Yapılardan Çeşmeler ve Evler daha yoğun olarak inşa edilmiş yapılardır. Camiler ve evler, halen kendi öz işlevlerini en çok sürdüren eserlerdir. Ancak evlerin birçoğunda, günümüzdeki kullanım koşullarından dolayı plan ve cephe bozulmaları görülmektedir. Çeşmeler, örneği çok olmasına karşın günümüzde özgün işlevleri bulunmamaktadır. Hanlar ve Kalelerin ise ikiye örnekleri bulunmakla birlikte, diğer yapı türlerinde olduğu gibi yapı malzemesi olarak tümüyle taş kullanılarak inşa edilmiş olmaları, özgün biçimleri ile günümüze ulaşmalarında önemli bir etken olmuştur. Türün fazla olması, günümüze ulaşan eser sayısının miktarını da etkilemiş ve Türk Mimarisi'nin, Kıbrıs'ın tarihi dokusunda baskın etkisinin sürmesini sağlamıştır. Gerek ülkemizin tarihi geçmişi, gerekse ülkemizin günümüzdeki turizmi için oldukça önemli olan bu kültür varlıklarımız, daha çok bilinçli ve bilimsel korumaya muhtaç durumdadırlar. Gelecek nesillere iletilmek üzere bizlere bırakılan bu emanetleri koruyup yaşatmak tüm Kıbrıslıların görevidir kanısındayım.

KAYNAKLAR

- Anonim (1978), **Lefkoşa Şehri Müze ve Eski Eserleri**, Lefkoşa: Kıbrıs Türk Müzelerini ve Eski Eserleri Sevenler Derneği Yayını.
- Anonim (1982), **Kıbrıs'ta Türk Eserleri**, Lefkoşa,: K.T.F.D. Eğitim, Gençlik, Kültür ve Spor Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü Yayını.
- Arseven, C. E. (1983), **Sanat Ansiklopedisi**, Cilt I, İstanbul.
- Aslanapa, O. (1975), **Kıbrıs'da Türk Eserleri**, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Atun, H. (1999), "Kıbrıs'taki Osmanlı Mirası", **Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı "Uluslarüstü Bir Miras"**, İstanbul: 349-354.
- Bağışkan, T. (2005), **Kıbrıs'ta Osmanlı-Türk Eserleri**, Lefkoşa: Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayını.
- Dağlı, U. U. (1999), **Kıbrıs Sokaklarında Mimariye Yaşama ve Çevreye Dair**, Lefkoşa: Işık Kitabevi Yayınları.
- Darkot, B. (1993), "Kıbrıs", **İslam Ansiklopedisi**, C.6, İstanbul: 672-676.
- Gazioğlu, A. C. (1994), **Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878)**, Lefkoşa.
- Gürkan, H. M. (1996), **Kıbrıs Tarihinden Sayfalar**, 3. Baskı, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Gürkan, H. M. (2006), **Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa**, 3. Baskı, Lefkoşa: Galeri Kültür Yayınları.
- Hikmetağalar, H. (1996), **Eski Lefkoşa'da Semtler ve Anılar**, İstanbul: Marifet Yayınları.
- Öney, G. (1971), "Lefkoşa'da Büyük Han ve Kumarcılar Hanı", Milletlerarası I. Kıbrıs Tetkikleri Kongresi, Türk Heyeti Tebliğleri, Ankara: 271-297.
- Turkan, Z. (2007), "Türk Evi Dünden – Bugüne", Tasarım Dergisi, Sayı 177, s. 72-75.
- Turkan, Z. (2007), "Osmanlı Şehiriçi Ticaret Hanlarına Kıbrıs'tan İki Örnek: Büyük Han ve Kumarcılar Hanı", I. Uluslararası Hanlar ve Kervansaraylar Sempozyumu, Antalya: 30-37.
- Turkan, Z. (2008), "Kıbrıs'ta İki Müze-Ev: Derviş Paşa Konağı ve Saçaklı Ev", Mimarlık Dergisi, Sayı 213, s. 124-127.
- Turkan, Z. (2008), **Sarayönü Meydanı**, Lefkoşa: Işık Kitabevi Yayınları.
- Turkan, Z. (2010), "Kıbrıs'ta Türk Mimarisi: Lefkoşa'da 19. Yüzyıl Evleri ve Tarihi Sokak Dokusu", Türk Dünyası MimarlıkveŞehircilik Kurultayı - Astana, Ankara:279-286.